

Sygn. akt V CSK 305/11

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 24 maja 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Anna Kozłowska (sprawozdawca)

SSN Maria Szulc

w sprawie z powództwa P. G.
przeciwko Spółdzielczej Kasie Oszczędnościowo-Kredytowej w O.
o ustalenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 24 maja 2012 r.,
skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 29 grudnia 2010 r.,

- 1. oddala skargę kasacyjną,**
- 2. zasądza od powoda na rzecz pozwanej Spółdzielni kwotę 137 (sto trzydzieści siedem) zł tytułem zwrotu kosztów w postępowaniu kasacyjnym.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 7 lipca 2010 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo P. G. skierowane przeciwko Spółdzielczej Kasie Oszczędnościowo – Kredytowej w O. o ustalenie istnienia jego stosunku członkostwa w pozwanej Spółdzielni. W motywach rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy ustalił, że uchwałą z dnia 8 grudnia 2008 r. Zarząd Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo – Kredytowej na podstawie art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1995 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo – kredytowych (Dz. U z 1996 r. Nr 1, poz. 2 ze zm.) podjął uchwałę, mocą której z dniem 1 grudnia 2008 r. zawiesił działalność pozwanej Spółdzielni, z dniem 9 grudnia 2008 r. ustanowił zarządcę komisarycznego w osobie M. W. i zobowiązał go do podjęcia działań mających na celu dokonanie wyboru władz pozwanej oraz wymienił czynności jakich Spółdzielnia może dokonywać w okresie zawieszenia; uchwała nie wymieniała uprawnień do przyjmowania nowych członków, ani podejmowania decyzji w sprawie wykreślenia lub wykluczenia z członkostwa. W dniu 8 grudnia 2008 r. powód złożył deklarację członkowską, a w dniu 9 grudnia 2008 r. zarządca komisaryczny przyjął go w poczet członków Spółdzielni. W dniu 18 kwietnia 2009 r. zarząd Kasy Krajowej podjął kolejną uchwałę, o powołaniu M. W. na zarządcę komisarycznego, przy czym w zakresie czynności zapewniających bieżącą działalność pozwanej ujęto już uprawnienie do przyjmowania nowych członków oraz podejmowania decyzji w sprawie wykreślenia lub wykluczenia z członkostwa. Nadto Sąd Okręgowy ustalił, że w sprawie oznaczonej sygn. akt I C 693/08, z powództwa A. S. i innych przeciwko Krajowej Kasie SKOK i pozwanej, o ustalenie, zapadł prawomocny wyrok ustalający, że uchwała Kasy Krajowej z dnia 8 grudnia 2008 r. jest nieważna. Rozważając znaczenie tego wyroku dla sprawy niniejszej, Sąd Okręgowy odwołał się do treści art. 42 § 9 prawa spółdzielczego oraz wskazał, że wyrok wywołuje skutki wsteczne. Oznaczało to, zdaniem tego Sądu, że wszystkie czynności podjęte przez zarządcę komisarycznego powołanego uchwałą były nieważne; tym samym powództwo podlegało oddaleniu. Ponadto, Sąd Okręgowy wyraził pogląd, że decyzja o przyjęciu powoda w poczet członków była nieważna również i z tej przyczyny, że kompetencja zarządcy komisarycznego nie obejmowała takiego uprawnienia.

Apelacja powoda od wyroku Sądu Okręgowego została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 29 grudnia 2010 r. Sąd Apelacyjny, odwołując się do

literalnego brzmienia uchwały Kasy Krajowej z dnia 8 grudnia 2008 r., podzielił stanowisko Sądu Okręgowego co do braku uprawnienia zarządcy komisarycznego do przyjmowania nowych członków spółdzielni. Zauważył też, że zagadnienie wykładni tej uchwały dla bytu członkostwa powoda nie jest istotne, z uwagi na to, że uchwała ta (podobnie jak i uchwała kolejna, z dnia 18 kwietnia 2009 r., obejmująca już uprawnienie zarządcy komisarycznego do przyjmowania w poczet członków) została prawomocnym wyrokiem uznana za nieważną. W myśl art. 365 k.p.c. wiążące prawomocnym wyrokiem możliwe jest w stosunku do wszystkich; taka sytuacja występuje w przypadku orzeczeń stwierdzających nieważność czynności prawnej lub uchwały organu kolegiального osoby prawnej. Z zasadą tą nie stoi w sprzeczności okoliczność, że w sprawie I C 693/08 wyrok uwzględniający powództwo zapadł wyłącznie przeciwko Krajowej Spółdzielczej Kasie Oszczędnościowo – Kredytowej, natomiast powództwo skierowane przeciwko również pozwanej Spółdzielczej Kasie Oszczędnościowo – Kredytowej w O. zostało oddalone, nastąpiło to bowiem z powodu braku po jej stronie legitymacji procesowej. Taka sytuacja nie uzasadniała jednak wniosku, że w stosunku do tej Spółdzielni uchwała zachowała ważność. Stwierdzenie wyrokiem w sprawie I C 693/08, ze skutkiem wstecznym i erga omnes, nieważności uchwały zawieszającej działalność pozwanej Spółdzielni i powołującej zarządcę komisarycznego powodowało, że wszystkie decyzje zarządcy, w tym i te o przyjęciu w poczet członków, były nieważne i tym samym nie mogły wywołać skutków prawnych. Nie znalazł też Sąd podstaw do zaakceptowania stanowiska powoda, że jako osoba trzecia w stosunku do stron procesu o ustalenie nieważności uchwały, działająca w dobrej wierze, nabył członkostwo w Spółdzielni, a tak nabyte prawo podlega ochronie; w ocenie Sądu odwoławczego, prawa tego powód nie nabył.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie:

– art. 42 § 9 ustawy – Prawo spółdzielcze (tekst jedn. Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 ze zm., dalej jako Pr. spółdz.) w związku z art. 2 ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo – kredytowych (Dz. U. z 1996 r. Nr 1, poz. 2 ze zm., dalej jako ustawa o s.k.o.k.) oraz w związku z art. 365 § 1 k.p.c. przez ich błędną wykładnię, prowadzącą do wadliwego przyjęcia, że orzeczenie ustalające nieważność uchwały organu spółdzielni, wiąże *erga omnes* i ze skutkiem

wstecznym, a nadto skutkuje nieważnością czynności prawnych dokonanych na jej podstawie wobec osób trzecich w stosunku do spółdzielni, działających w dobrej wierze,

– art. 42 ust. 4 ustawy o s.k.o.k. w związku z art. 56 k.c. i art. 65 § 1 i 2 k.c. przez ich niezastosowanie do oświadczeń woli Krajowej Kasy wyrażonych w uchwale z dnia 8 grudnia 2008 r.,

– art. 42 ust. 4 ustawy o s.k.o.k. w związku z art. 73 § 1 k.c. i art. 60 k.c. przez ich niezastosowanie prowadzące do nieuwzględnienia, że określenie zakresu czynności pozwanej w okresie zawieszenia jej działalności mogło nastąpić także w innej formie niż pisemna.

We wnioskach skarżący domagał się uchylenia wyroku Sądu Apelacyjnego i orzeczenia co do istoty sprawy przez uwzględnienie powództwa i ustalenie, że powód jest członkiem pozwanej Spółdzielni, ewentualnie uchylenia wyroku Sądu Apelacyjnego oraz wyroku Sądu Okręgowego i przekazania sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, każdorazowo z uwzględnieniem kosztów procesu należnych skarżącemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarżący trafnie kwestionuje pogląd Sądu odwoławczego o związaniu wszystkich (*erga omnes*) wyrokiem ustalającym nieważność uchwały organu osoby prawnej. Zakres związania prawomocnym wyrokiem wynika z art. 365 k.p.c. Powołany przepis stanowi, że prawomocny wyrok wiąże strony oraz sąd, który wyrok ten wydał, a nadto również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach wskazanych w ustawie także inne osoby. Zasadą zatem wynikającą z tego przepisu jest, że prawomocne orzeczenie nie ma mocy wiążącej wobec wszystkich. Wiąże, po pierwsze, strony. Z kolei wobec innych osób niż strony procesu, orzeczenie jest skuteczne jeżeli mamy do czynienia z tzw. rozszerzoną prawomocnością materialną orzeczenia, co w zasadzie ma miejsce „w wypadkach wskazanych w ustawie”. Związanie, prejudycjalne, innego sądu w innej sprawie, treścią wydanego uprzednio orzeczenia, oznacza natomiast, że sąd ten nie może dokonać odmiennej oceny prawnej roszczenia, wówczas gdy

w tej innej sprawie występują te same strony albo osoby objęte rozszerzoną prawomocnością, a ponadto pomiędzy prawomocnym orzeczeniem oraz toczącą się sprawą zachodzi szczególny związek polegający na tym, że prawomocne orzeczenie oddziałuje na rozstrzygnięcie w toczącej się sprawie. Sąd Okręgowy, przyjmując związaną wyrokiem wydanym w sprawie I C 693/08, odwołał się do art. 42 § 9 Pr. spółdz., który stanowi o wiążącej względem wszystkich członków spółdzielni i jej organów, mocy prawnej orzeczenia sądu ustalającego m.in. nieważność uchwały walnego zgromadzenia. Przepis reguluje zatem jeden z przypadków rozszerzonej prawomocności wynikającej z ustawy, ale jest jasne, że nie dotyczy on wprost sytuacji jak miała miejsce w rozpoznawanej sprawie. Zauważyć jednak należy, że w okolicznościach sprawy zastosowanie, w drodze analogii, powołanego przepisu należy uznać za możliwe, na co zresztą trafnie wskazuje sam skarżący w skardze kasacyjnej. Do odpowiedniego stosowania tego przepisu skłania okoliczność, że skutki wydanego w sprawie I C 693/08 wyroku obejmują sytuację prawną pozwanej Spółdzielni. Uchwała z dnia 8 grudnia 2008 r., którą należy kwalifikować jako oświadczenie woli, miała oznaczonego adresata, którym była pozwana Spółdzielnia. Konsekwencją uchwały było jednostronne ukształtowanie sytuacji prawnej tej Spółdzielni i jej organów. Biorąc przeto pod uwagę, że pozwana, jako członek Kasy Krajowej, była stroną stosunku prawnego, na którego treść Kasa Krajowa wpłynęła uchwałą, nie można nie przyjąć, że skutki wyroku stwierdzającego nieważność uchwały, nie obejmują Spółdzielni. Oddziaływanie wyroku wydanego w sprawie I C 693/08 w części uwzględniającej powództwo w stosunku do Kasy Krajowej, na sytuację prawną pozwanej Spółdzielni, skłania do objęcia Spółdzielni prawomocnością tego rozstrzygnięcia, przy odpowiednim zastosowaniu art. 42 § 9 Pr. spółdz. Oznacza to, że wyrok wydany w sprawie I C 693/08 stwierdzający w odniesieniu do Kasy Krajowej nieważność uchwały z dnia 8 grudnia 2008 r., zawieszającej działalność pozwanej i ustanawiającej zarządcę komisarycznego, ma względem pozwanej Spółdzielni moc prawną.

Ustalenie, na podstawie art. 189 k.p.c., nieważności uchwały z dnia 8 grudnia 2008 r., z powodu jej sprzeczności z prawem (art. 42 § 2 pr. spółdz.)

eliminuje tę uchwałę z obrotu ze skutkiem wstecznym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2004 r., V CK 443/03).

Zarządca komisaryczny, działając na podstawie uchwały z dnia 8 grudnia 2008 r. jako organ pozwanej, przyjął powoda w poczet jej członków. Uchwała ta była dla zarządcy komisarycznego źródłem jego kompetencji, z niej czerpał swoje umocowanie do dokonywania m.in. czynności prawnych. Przyjęcie w poczet członków jest czynnością prawną; z takiej czynności powód wywodzi swoje roszczenie. Wymaga przeto zauważenia, że stwierdzenie nieważności uchwały z dnia 8 grudnia 2008 r. oznacza upadek umocowania zarządcy, jak wyżej wskazano, z mocą wsteczną. Zagadnienie skutków dokonania czynności prawnej w charakterze organu osoby prawnej bez kompetencji do tego, było przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 14 września 2007 r. III CZP 31/07 (OSNC 2008/2/14). W uchwale tej wyrażono pogląd, który Sąd Najwyższy w składzie jak niniejszy podziela, że sankcją dla działania w imieniu osoby prawnej w charakterze jej organu bez kompetencji do tego, jest – przy zastosowaniu analogii do art. 103 § 1 i 2 k.c. – sankcja bezskuteczności zawieszanej. Przy tego rodzaju sankcji czynność prawna może być potwierdzona w określonym czasie przez organ tej osoby. Brak potwierdzenia skutkuje nieważnością czynności. Z taką sytuacją mamy do czynienia w sprawie. Ze stanowiska pozwanej Spółdzielni w procesie, działającej przez dotychczasowy zarząd, jednoznacznie wynikało, że domagając się oddalenia powództwa nie akceptuje członkostwa powoda. Oznacza to, że najpóźniej z chwilą złożenia w dniu 22 grudnia 2009 r. odpowiedzi na pozew, z żądaniem oddalenia powództwa, zarząd Spółdzielni wyraził wolę braku potwierdzenia czynności zarządcy komisarycznego przyjęcia powoda w poczet członków Spółdzielni. W tej przeto sytuacji, czynność przyjęcia powoda w poczet członków, jako dokonana przez „fałszywy organ” Spółdzielni, wobec braku potwierdzenia (art. 103 § 1 k.c.), musi być uznana za nieważną. Ten stan rzeczy prowadził do oddalenia powództwa. Nieważność uchwały z dnia 8 grudnia 2008 r. i nieważność czynności prawnej przyjęcia w poczet członków wyklucza możliwość nabycia członkostwa z powołaniem się na ochronę wynikającą z pozostawania w dobrej wierze.

Nieważność uchwały z dnia 8 grudnia 2008 r. powoduje nadto, że nie ma potrzeby (procesowej) dokonywania jej wykładni, przy czym należy też uznać, że nieważne oświadczenia woli, a więc oświadczenia woli nie wywierające żadnych skutków prawnych, wykładni nie podlegają, aczkolwiek skarżący ma, co do zasady, rację, że uchwała organu spółdzielni, kwalifikowana jako oświadczenie woli, podlega wykładni zgodnie z regułami wynikającymi z art. 65 § 1 k.c., przy czym poprzestanie na wykładni językowej nie jest prawidłowe.

Ponadto, nieważność uchwały pozbawia też doniosłości prawnej zagadnienie formy tej uchwały.

Z przedstawionych przeto względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.